

מנחות ו היא שיחתי

נושאים לשיחה ודין
לקחת מדף הגמרא אל משעולי החיים

שיעורי "היא שיחתי" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם נושא מעניין לקחת הביתה".

הם כוללים נושאים לדין, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד.

מטרת השיעורים לעורר שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובבלכתך בדרך.

ביאור | מה הסברא להחמיר כש"מומן ניכר"

בדף שלנו אנו לומדים שטריפה פוסלת בקרבנות. הגמרא מסיקה שאילולי הפסוק לא היינו יודעים זאת מבעל מום ומיוצא דופן משום ש"מומן ניכר" אבל טריפה אין מומה ניכר ולכן היה מקום לחשוב שהיא כשרה לקרבן.

מאי נפקא מינה אם מומן ניכר או לא? והרי לפני הקב"ה הכל ניכר וידוע!

יתכן שהכוונה שפסול טריפה יוצר הרבה פעמים בעיות בעקבות זאת שהוא מתברר רק לאחר השחיטה וזריקת הדם, ומתברר ששחטו בשבת שלא לצורך ולפעמים בעקבות זאת כבר עבר זמן ההקרבה וכדומה כל מיני תקלות, ולכן היה מקום לומר שהתורה לא פסלה מום כזה שאינו ניכר ואין דרך להימנע ממנו.

וורט | מדוע מאחלים בפסח "כשר ושמח"

סבא שלי, החבר רבי דוד בונם סומפולינסקי זצ"ל היה מבאר לפי זה את אחד האיחולים היהודיים הנפוצים ביותר: "פסח כשר ושמח"

הוא היה רגיל לשאול: מדוע בפסח מאחלים כולם "פסח כשר ושמח" - ואילו בסוכות רק מאחלים "גוט יום טוב"? וכי איננו מבקשים שיהיה חג הסוכות שמח? והרי עיקר השמחה בסוכות נאמרה... וכי איננו מבקשים שיהיה הסוכות חג כשר? והרי כל כך אנו מדקדקים בעשיית הסוכה ונד' המינים שיהיו כשרים ומהודרים ומדוע שם איננו מאחלים שיהיה הסוכות כשר ושמח?

ובכלל, מה קשה כל כך לעשות את הפסח "כשר", הרי מספיק לבטל החמץ או למכור לגוי וכו' ולעשות בדיקת חמץ ומה שמוצא שורף וזהו.

אלא, היה מבאר זקני זצ"ל, איחול זה הוא מנהג שנשאר בידינו בזמן שבת המקדש היה קיים:

כל יהודי עלה בשמחה לירושלים עם פסחו על מנת לקיים מצות קרבן פסח החביבה, אלא ששמחתו לא היתה שלימה: החשש ניקר בליבו שמא אין הפסח כשר, אולי בבדיקות שלאחר השחיטה ימצאו בו טריפות שאינן ניכרות - כמבואר בדף שלנו - ולא יוכשר להקטרה ולאכילה.

בשאר קרבנות יחיד לא היתה דאגה זו, כי אם ימצא הקרבן פסול, אפשר לחזור ולהקריב קרבן אחר תחתיו, אבל הפסח אינו נאכל אלא למנויו, ואם יתברר שקרבנו פסול יהיה צריך למצוא לו במהירות פסח אחר שעדיין לא נשחט כדי להימנות עליו, ומי יודע אם יהיה סיפק בידו לזה (עי' רמב"ם פ"א מהלכות קרבן פסח ה"כ), לכן היה כל יהודי חושש בליבו קצת שמא הפסח שלו אינו כשר, והיה דבר זה מפריע לשמחתו.

זאת הסיבה שיהודים היו רגילים לאחל זה לזה: "פסח כשר" שקרבן הפסח שלך ימצא כשר, וממילא אתה תהיה "שמח"....

זהו וורט שמתאר את המשמעות הגדולה של פסול "טריפה" - שאין מומן ניכר" אצל מקריבי הקרבנות: הם כל הזמן בחששות שמא יפסידו את קרבנם ואולי אף לא יוכלו לתקן ולהביא חילופו.

פנימיות | מדוע ביוהכ"פ עובדים גם ביד שמאל

הגמרא אומרת שעבודה בשמאל "אשכחן לה הכשירא ביום הכיפורים" ופירש רש"י שנוטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו. מסתבר שאין הדבר בכדי שביום הכיפורים העבודה מותרת גם בשמאל, שהרי ביוהכ"פ אין היצר הרע והשטן שולטים, ואנו כמלאכים שאין להם אלא לב אחד לאביהם בשמיים, ולכן אף צד השמאל, המרמז בכל השנה על הצד האחר, הרי הוא משתתף יחד בעבודה.

העמקה | מדוע לא הביא רש"י מחפינת הקטורת בשתי ידיו

החזון איש העיר מדוע נקט רש"י שאת נטילת הכף בשמאלו ולא נקט את ההקטרה עצמה שנעשית משתי חפניו, וכן החפינה עצמה בשתי ידיים. ותיירץ דעיקר מצוות החפינה וההקטרה כך, אבל הולכת הכף הותרה רק משום דלא אפשר.

ולא הבנת דבריו, הא אדרבה אם מצאנו שעיקר המצווה ביד שמאל הרי יותר שייך בזה סברת "שאני שמאל דאשכחן לה הכשירא ביוהכ"פ". וי"ל.

אבל נראה לומר (וכנראה לזה רמז מרן בתירוצו הראשון יעו"ש), שכאשר עושה פעולה אחת עם שני ידיים כלל לא שייך בזה עניין שמאל וימין,

שאינן כאן פעולה הנעשית באיזה יד אלא כל צורתה בשתי ידיים.

עם דברינו שהטריפה אינה מקבלת מרות ולכן איננה הולכת "בתר" השבט של המנהיג או אחרי אימה.

למדנות | יישוב סתירת דעת השו"ע בדין איטר

לפי זה חשבתי ליישב סתירת דעת השו"ע. שלגבי כוס של ברכה פסק בסימן קפ"ג שהאיטר צריך להחזיק בימין ידיה, ואילו לגבי לולב פסק בסימן תרנ"א שגם האיטר אוחז הלולב בימין דעלמא. וכבר הקשו הפוסקים בסתירת דעת השו"ע בזה.

ולפמש"נ נראה לומר שבנטילת לולב הרי הוא משתמש בלאו בשתי ידיו כדי לאחוז הלולב והאתרוג, ולכן לא שייך כאן כלל הנידון של קיום מצוה בימין דעלמא או בימין ידיה, וכל הנידון הוא מצד היחס שבין הלולב לאתרוג, שהלולב צריך להיות בצד ימין החשוב והשמאל בצד השמאל, ואם כן אין שום סברא שיהיה דבר זה נמדד לפי הנוטל אם הוא רגיל או איטר, שהרי אין הנושא כלל מצד פעולת הגברא שהוא מקיים המצווה בלאו בשתי ידיו, אלא מצד מקום הלולב שיהיה חשוב מן האתרוג, וזה בוודאי לפי ימין דעלמא.

אבל בכוס של ברכה הוא מחזיק ביד אחת בלבד, ובזה צריך הוא להחזיקה בידו החזקה והמיומנת ולכן פסק שיאחז הכוס בימין ידיה. עיינו בזה.

זיאולוגיה | האם אפשר לזהות עגל לאחר ג' שנים

הגמרא אומרת ש"יוצא דופן" מומו ניכר, ופירש רש"י "דאית ליה קלא והכל יודעים". יש כאן טעימה מהעולם החקלאי העתיק, בהם היו הבהמות גדולות בחצרות הבתים, וכאשר אירע "אירוע" חריג כזה של לידת-דופן, הרי ממילא היה לזה "קלא" עד ש"הכל יודעים".

אבל צריך להבין, איך אפשר לזהות את אותו וולד קטן לאחר שהוא גדל להיות איל או פר גדול. אך מצאנו במסכת בבא בתרא "מכיר בה שהיא בת חמורו".

והנה בסנהדרין אמרו "להגיד גדולתו של הקדוש ברוך הוא שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכולן דומין זה לזה ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם..." משמע שרק בני אדם אינם דומים זה לזה, אבל בעלי החיים אין כל אחד מהם בחותמת אחרת, ואם כן איך אפשר לזהות את העגל שנולד כיוצא דופן. וצ"ע.

העמקה | האם "הידור הלכתי" שייך ל"הידור ונוי מצווה"

יש שני סגנונות של הידור מצוה. יש הידור שהוא במובן של יופי, הוד והדר, ויש הידור שהוא במובן של מהודר הלכתית עם כל הפרטים והמעלות ההלכתיות.

במבט ראשון אין שייכות בין הדברים. "הידור מצווה" הראשון הוא שייך למצוות "זה א-לי ואנוהו" ואילו "הידור מצווה" השני, לעשות המצוות באופן מהודר עם כל המעלות ההלכתיות, הוא שייך לזריזות בקיום המצוות וליראת שמיים שלא לבטל שום חלק מחלקי המצווה.

אבל בדף שלנו אנו מוצאים השוואה בין "מהודר" במובן של פאר והדר, כאשר המנחה מגיעה עם שמן ולבונה, לבין "מהודר" במובן של תנאים הלכתיים, כאשר קומץ המנחה הוא כהן טהור שרחץ ידיו ורגליו וכו'.

הרי לנו שדבר "מהודר הלכתית" הוא דבר "מהודר ויפה", עד כדי כך שהיה סברא לומר שעל מנחת חטאת אין להקפיד את כל המעלות ההלכתיות של כהן טהור מהול וכו', כדי "שלא יהיה קרבן החוטא מהודר".

לפי זה יש מקום לומר שבקיום המצווה באופן מהודר-הלכתית מקיימים גם "זה א-לי ואנוהו". ואכמ"ל.

ביאור | איך ממעטים טריפה מ"תחת השבט"

בגמרא מבואר שלומדים מ"כל אשר יעבור תחת השבט" פרט לטריפה, וכבר נלאו לבאר איך לומדים מפסוק זה פרט לטריפה. וברמב"ם פה"מ לבכורות כתב שהטריפה אינה עוברת מפני שהוא חולה וחלשה, וצריך להבין וכי טריפה אינה יכולה לצאת מן הדיר תחת השבט.

חשבתי להציע הביאור, שאנו דורשים "תחת השבט" - אחרי השבט, כמו שמתרגם אונקלוס "והיה שבעת ימים תחת אמו" - בתר אמה, שהולד הולך אחרי אמו, כמו כן נדרש הפסוק "כל בהמה אשר עוברת אחרי השבט של הרועה", למעוטיה טריפה שאינה עתידה לילך אחרי הרועה מפני חולשתה ומחלתה.

ומה נפלא הדבר שדרשו חז"ל למעט שאר קרבנות מגזירה שווה ד"תחת השבט" ו"תחת אמו", והיינו שגם 'תחת אמו' נדרש באופן של 'בתר אמו' [ואולי זה מקור האונקלוס] וכל בהמה שהיא טריפה איננה יכולה לילך למרעה אחרי האמא המנהיגה אותה.

ברש"י (בכורות נח) כתב לפרש עפ"י מה שכתב הדרכי משה ביו"ד סי' ל"ה בשם התשב"ץ בשם רבינו יהודה חסיד שיש להעביר היד ע"ג בהמה אם תשפיל לארץ תחת ידו ודאי כשרה. וזהו כוונת הברייתא כל אשר יעבור תחת פרט לטרפה שאינה "עוברת תחת". וגם זה עולה יפה

סיפור | "אינני יכול לראות חסרונות של יהודי"

הגמרא שלנו אומרת ש"מראות נגעים לאו עבודה היא". כמדומה שיש כאן רמז לכך שלראות נגעיו של יהודי - זה לפעמים צורך וחיוב אבל פעם אין זה "עבודה". לקב"ה אין נחת רוח מ"מצוה" זו.

אחד מקדושי עליון שהחמירו מאד שלא להיות "רואה נגעים" היה הגה"ק רבי אהרן קדוש ה' מבעלזא זי"ע, מידה זו ירש מאבותיו הקדושים לבית בעלזא שקיבלוה מרבינו השר שלום זי"ע.

אספר כאן סיפור נורא שמשופר על השר שלום (יש מספרים אותו על הגה"ק רבי אהרן):

פעם נכנס אליו אורח שלא היה מתושבי בעלזא, ובכה במר נפשו על המקרה שקרהו: היות שביתו מבורך בבנים ובבנות בלי עין הרע, ופרנסתו דחוקה עד מאד, יצא מעירו וסבב על פתחי נדיבי עם בכפרים ובעיירות הסמוכים, לצורך כלכלת ביתו.

בימים אלו הוא הגיע לכאן, לבעלזא, והתאכסן באכסניה אחת, כשבאמתחתו צרור כסף שהצליח להשיג בקושי ובעמל רב. בבוקר נדהם לראות, שצרור כספו נגנב ממנו, והוא עומד אובד עצות, ואינו יודע מאין יבוא עזרו.

כששמע זאת הרבי הקדוש, ציווה לקרוא לאברך מחסידי, סיפר לו דברים כהווייתם ופקד עליו לחפש אחר הגנב, ולהביאו הנה עד יום מסוים. האברך התנצל וטען, שאינו יודע איך לעלות על עקבותיו, אך הרבי לא רצה לשמוע שום תרוץ, ועמד על דעתו, שעד ליום שקבע עליו להניח ידיו על הגנב, ולהחזיר את הגניבה לבעליה.

האברך יצא מבית הרבי כשהוא מבולבל לגמרי, ולא ידע מהיכן יתחיל לטכס עצה, היאך ימלא בשלמות את התפקיד שהטיל עליו הרבי.

בהיותו בר דעת, הגה בליבו רעיון נועז. מה עשה? נכנס לבית המדרש הסמוך לבית הרבי, ושם עינו על אחד מזקני ונכבדי ה'יושבים' ("יושבים" = כינוי לבעלזא לחסידי עליון הפרושים שהיו יושבי בית המדרש) שכידוע דרו בבית המדרש, והתחיל לשמשו ולהגיש לו את הצטרותיו הרבות ברוחניות ובגשמיות. כך נהג במשך מספר ימים, עד שהגיע היום, שבו היה עליו לגלות מיהו הגנב שרושש את היהודי הזר מכספו.

באותו יום קם האברך בשעה מוקדמת ביותר, נקש על דלת ביתו של ה'יושב' הזקן, וכשפתח הלה את הדלת, השתומם למראה האורח שהקדים לבוא אליו בשעה לא רגילה זו... בזריזות ביקש ממנו האברך, אם יועיל בטובו להכניסו לביתו, כי דבר סתר לו אליו. הזקן הכניסו, ואז נעל האברך את הדלת, נטל לכיסו את המפתח, ובד בבד פנה אל היהודי ה'יושב' ואמר: "הנה לפני כמה ימים התרחשה בעירנו גנבה, מיהודי אחד המתאכסן באכסניה מסוימת. הרבי פקד עלי לאתר את הגנב,

ולהחזיר את הגנבה לבעליה. אי לכך באתי אליך עתה, מבקש אני ממך לאות הכרת הטוב, על ששימשתך בימים האחרונים, שתאמר לי מיהו הגנב שעשה דבר עוול זה בלא בושה".

ה'יושב' הזקן השתומם מול דבריו הנועזים של האברך. פנה אליו ואמר לו: "וכי נטרפה דעתך עליך? מנין לי לדעת מי הגנב? לא נביא אנוכי, ולא שוטר העיר אנוכי, שאדע דבר וחצי דבר מיהו הגנב דמתא! ואם תשלום על שימושך הנך רוצה, נקבה שכרך עלי, ואתנה!".

אולם האברך שהאמין בגדולתו של ה'יושב', לא הרפה, אלא אמר בנחישות: "ידע נא מר, כי אינני פותח את דלת ביתו, כל עוד לא אדע מיהו הגנב, ואם אינו רוצה לגלות - לא יוכל כבודו לצאת לתפילה בבית המדרש".

כשראה ה'יושב', שהאברך מתכוון לדבריו ברצינות, הוכרח לגלות מקצת מגדולתו. נענה ואמר, שהוא מסכים לספר לו, אבל בתנאי כפול ומכופל, שלעולם לא יספר לשום בריה על השתלשלות הדברים.

האברך הסכים לתנאי זה, אך הבהיר, שאם הרבי ישאל אותו מנין ידע לאתר את הגנב, יספר לו דברים כהווייתם. וה'יושב' הסכים לכך. מיד אמר הזקן: "דע לך כי, פלוני בן פלוני, הגר בשכונה זו וזו, הוא גנבא דמתא, ובביתו נמצא צרור הכסף בשלמותו!".

ואכן, תכף ומיד רץ האברך לבית יהודי זה, והלה - כשראה שנתפס בקלקלתו - הוכרח להודות על האמת, והשיב את הגנבה אשר גנב.

לאחר מכן נכנס האברך אל הקודש פנימה, וסיפר לפני הרבי את מעשהו עם ה'יושב' הזקן, שגילה לו את זהות הגנב. מיד שלח הרבי לקרוא ל'יושב' זה, ושאלו מנין ידע נסתרות, והשיבו ה'יושב' שלפני ימים מספר הזדמן לו לעמוד לפני חדר הרבי, במקום שבו עומדים המוני המבקשים להיכנס אל הקודש פנימה לעצה ולברכה, ואז צדה עינו את הגנב הלז, כשבידו קויטל שבו רשום שמו ושם אמו. כשהסתכל על הקויטל ראה בו, שיהודי זה שלח ידו בממון רעהו, ומכאן ידע שאליו הכוונה.

נענה הרבי מבעלזא ואמר: "דע לך, שבימי חורפי הייתי רואה על הנכנסים אלי את כל מעשיהם הטובים והרעים שעשו מעודם עד היום הזה, ולא רק בגלגול זה, אלא גם מה שעשו בגלגול הקודם. אבל בשנים המאוחרות יותר חשבתי לעצמי: הרי חז"ל הקדושים מעידים, שהשי"ת אינו מביט בעוונותיהם של ישראל (במדבר רבה כ, כ), ואנו מצויים מפי הגבורה: 'אחרי ה' אלקיכם תלכו... ובו תדבקו' (דברים יג, ה), ודרשו חכמים בספרי: 'וכי אפשר לדבקה בו? אלא הדבק במידותיו' וכו'.

"ואם כן, הרי מוטב שלא אראה עוד עוונותיהם של אישי ישראל, לכן התפללתי לפני הקב"ה וביקשתי, שייקח ממני יכולת זו, לראות את חסרונותיהם של האנשים הבאים לפני, ומאז אינני רואה שום עוולה בפניהם של היהודים. זוהי, אפוא, הסיבה, שאנוכי לא ידעתי מיהו הגנב בלתי היום".